

Men spørgsmålet er, om det er nok til en bog, særlig i den ekstreme prisklasse, som »L'Erma« di Bretschneider udsender sine bøger i. Som landet ligger, er det en løs samling af hver for sig glimrende artikler, men med relativt lidt fælles gods. Det ser man fx af det forhold, at de enkelte hovedområder stort set bygger på hver deres separate bibliografi. Skulle et projekt som Zaccagninis rigtigt have båret frugt, er det ikke tilstrækkeligt simpelthen at bundte en række i øvrigt isolerede specialstudier. Her må der komparationer til mellem de forskellige hovedområder, som kan bidrage til begrebsdannelsen. Fx kunne Liveranis observationer vedrørende forskellene mellem en paladsdomineret bronzealder og en mere funktionsmæssigt differentieret jernalder i Mellemøsten have været fuldt op med nogle betragtninger over forbindelser til udviklingen i den græsk-romerske oldtid. Ligeledes havde det været interessant at reflektere over lighederne mellem Lo Cascios ovennævnte artikel og påpegningen af betydningen af kommercielle agenter i den mellemøstlige oldtids store politiske household. Tanken om at bringe den mellemøstlige oldtid i dialog med den klassisk mediterrane er åbenlyst rigtig. Men erfaringsmæssigt er det ikke nok simpelthen at bringe en række forskellige specialister sammen i det samme lokale. Her vil de som regel ende med at tale om hver deres område. Nogen må påtage sig ansvaret for at syntetisere de fremlagte analyser og sætte dem i forhold til hinanden. Først derigennem vil analyserne blive rigtigt interessante og virke inspirerende på tværs af de forskellige sammenbragte discipliner og endog uden for en snæver oldtidskreds. Forholdet mellem den mellemøstlige oldtids økonomier og den græsk-romerske antik er et af de spørgsmål, der er ved at være modent til en tværkulturel behandling.

Peter Fibiger Bang

ERIK ULSIG: Århusundersøgelsen – under Det nordiske Ødegårdsprojekt. Indeholder også: Ødegårdene: En datering. Aarhus Universitetsforlag 2004. 125 sider. 178 kr. ISBN 87-7934-101-2.

Når en velrenommeret emeritus udgiver en bog, er det naturligvis beklageligt, at der skal gå to år, før den bliver anmeldt i Historisk Tidsskrift. Men før vi får alt for dårlig samvittighed, kan vi jo erindre os, at *Århusundersøgelsen* er et resultat af Det nordiske Ødegårdsprojekt, som blev etableret i 1969 og »afsluttet« i 1981... En række af ødegårdspublikationerne kom dog først i slut-80'erne, og da Erik Ulsig netop lagde sine undersøgelser fra sig i denne periode, har han først nu fået tid til at færdigredigere undersøgelserne fra den nørrejske arbejdsgruppe. Til undersøgelserne fra 1977 er tilføjet en mindre afhandling, *Ødegårdene: En datering*, skrevet i 2002, som opsummerer og afrunder forfatterens opfattelse af ødegårdsproblemstillingerne.

Det nordiske Ødegårdsprojekt blev oprettet som et fællesnordisk og tværfagligt forskningsprojekt med deltagelse af bl.a. historikere, arkæologer, geografer og stednavneforskere. Målet var at søge forklaringer på den store forekomst af øde gårde i middelalderen. Mens nogle argumenterede/argumenterer for, at ødegårdene skyldtes en agrarkrise og en efterfølgende omlægning af landbruget, har andre lagt vægt på pestepidemierne omkring 1350. Nært beslægtet hermed er naturligvis spørgsmålene om omfanget af – og tidspunktet for fremkomsten af ødegårdene.

Ulsigs undersøgelser koncentrerer sig om den del af Århus-egnen, som indgik i Århus Domkapitels Kannikebords jordebog fra omkring 1315. Den fyldige

jordebog indeholder ud over ejerangivelserne oplysninger om udsæd, landgilde samt skyldvurderingerne i bol og mark guld. Der sammenlignes med flere jordebøger og matrikler frem til 1600-tallet, men det er jordebogen fra 1315, som er det virkelige kildemæssige scoop for undersøgelsen. Den må anses for at være en af de bedste fra perioden inden for det danske område.

Bogens hovedkonklusion er, at mens udsæden, og dermed til dels også opdyrkningsgraden, var næsten uændret 1315-1683, skete der et voldsomt fald i landgilden mellem 1315 og 1427, hvorefter den steg en anelse igen frem mod 1600-tallet. Kapitelgodsets landgilde i 1600-tallet var typisk mellem en tredjedel og halvdelen af, hvad den havde været i 1315 (side 56). Landgildenedgangen kom i samme periode som pesten (Den sorte død) og den store forekomst af ødegårde. Ulsig vurderer derfor, at »Forklaringen på den voldsomme landgildenedgang må – ud over bøndernes problemer – være, at de pressede godsejerne til en lavere landgilde med henvisning til de dårlige tider og i sidste ende med truslen om at flytte til et andet gods med lavere ydelser« (side 98). I efterskriftet *Ødegårdene: En datering* udvides fokus til hele landet, og en række tidligere undersøgelser inddrages for at kunne datere ødegårdskrisen mere præcist. Særlig gennem Roskildebispens Jordebog (side 121 ff) og pantebrevene fra perioden (side 113 ff) mener Ulsig at finde tegn på, at landgildefaldet og ødegårdsfremkomsten primært slog igennem i 1370'erne – altså en generation efter de store pest-år, som må forventes at have ramt børnene særligt hårdt.

Ulsig skriver i forordet: »Kun skade, at forskningen nu interesserer sig for helt andre emner«. Og det er da sandt at sige heller ikke den middelalderlige krise eller statistisk-økonomiske og strukturelle studier af det førindustrielle landbrug, som de unge vil have i dag... Bogen er unægtelig tør og tung indimellem, som kilde- og statistikmættede publikationer hurtigt bliver. Men for de af os, som arbejder med området eller med metoderne, vil bogen komme til at stå som et godt og klassisk eksempel på den tilgang til kilderne, som var/er typisk for mange af de danske deltagere i Ødegårdsprojektet.

En anke skal dog lyde her til sidst: Ødegårdsprojektet var som udgangspunkt tværfagligt og tværnationalt, men som det alt for ofte går i sådanne projekter, ender det med i højere grad at blive »flerfagligt« og »flernationalt«, hvor hver forskergruppe og hver nationalitet ganske vist snakker sammen og diskuterer, men ender med at skrive hver deres (meget) separate del. Ulsig nævner f.eks. slet ikke de øvrige nordiske lande i efterskriftet/opsamlingen, mens de tre andre danske undersøgelser under projekter kun nævnes kort. Bogen er glimrende, men man kunne med rette forvente, at den sidste publikation under Det nordiske Ødegårdsprojekt ville bære mindre præg af et enmandsprojekt.

Peder Dam

YOICHI NAGASHIMA: De dansk-japanske kulturelle forbindelser 1600-1873. København, Museum Tusulanums Forlag, 2003. 581 s., 62 ill. i både farver og sort/hvid. 398 kr.

Den første europæer satte fod på japansk grund i 1548, og mindre end hundrede år senere blev europæerne og alle andre udlændinge enten smidt ud, korsfæstet, fængslet eller forvist til en lille ø, Deshima, ud for Nagasaki. Herefter måtte kun kinesiske og hollandske købmænd drive handel i landet, og da kun i begrænset omfang på Deshima. Denne situation fortsatte trods stigende internationalt pres i mere end to hundrede år, indtil Japan i midten af 1800-